

JANUSZ MIECZKOWSKI

ORCID 0000-0001-8899-6508

JAROSŁAW SUPERSON SAC

ORCID 0000-0003-3770-184X

UPJPII Kraków

Sprawozdanie
z IX Międzynarodowego Sympozjum Liturgicznego
Ad Fontes Liturgicos

W dniach 24–25 października 2018 r. odbyło się w auli Księży Misjonarzy przy ul. Stradomskiej w Krakowie IX Międzynarodowe Sympozjum Liturgiczne *Ad Fontes Liturgicos* pt. „W służbie Tradycji i odnowy liturgicznej. 50 lat Instytutu Liturgicznego w Krakowie (1968–2018)”. Sympozjum to zostało zorganizowane przez cztery ośrodki naukowe: Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Greckokatolicki Wydział Teologiczny Uniwersytetu Preszowskiego (Słowacja), Ukraiński Uniwersytet Katolicki we Lwowie (Ukraina) oraz Greckokatolicki Instytut Teologiczny Świętego Atanazego w Nyíregyháza (Węgry).

Przybyłych uczestników przywitali: ks. prof. dr hab. Wiesław Przyczyna – dyrektor Instytutu Liturgicznego UPJPII i ks. dr hab. Robert Tyrała, prof. UPJP II – prorektor UPJPII w Krakowie.

Obrady sympozjum były podzielone na sześć sesji. Sesji pierwszej, pt. „Instytut Liturgiczny UPJPII w Krakowie”, przewodniczył ks. W. Przyczyna. Jako pierwszy zabrał głos ks. dr hab. Janusz Mieczkowski, który w referacie *Instytut Liturgiczny w Krakowie w służbie odnowy liturgicznej w Polsce* przedstawił historię IL w Krakowie, którego 50-lecie istnienia stało się okazją do organizo-

wania tego spotkania. Prelegent zwrócił uwagę na główne kierunki działalności Instytutu oraz osoby, które najmocniej wpłynęły na kształt i charakter Instytutu. S. dr hab. Adelajda Siepelin CHR, prof. UPJPII, przedstawiła następnie *Mysł teologiczną krakowskiego Instytutu Liturgicznego w posoborowym 50-leciu*. Podkreśliła, że największy wkład w teologię liturgii miał w tym okresie ks. Wacław Świerzawski, pierwszy dyrektor IL w Krakowie, który skupił się na takich zagadnieniach, jak: teologia liturgiczna, duchowość liturgiczna oraz „mistagogia liturgiczna”. Dopowiedzeniem do tego referatu było wystąpienie ks. dr hab. Jarosława Supersona SAC, który przedstawił dwa tematy badawcze. Pierwszy z nich dotyczył *preces* w liturgii godzin i ich biblijnych źródeł, drugi natomiast odnosił się do triady: ołtarza, krzyża i kierunku zanoszonych modlitw. Kolejny referat, pt. *Homiletyka akademicka w Instytucie Liturgicznym – początki i rozwój*, przedstawił ks. dr hab. Henryk Sławiński, prof. UJPII. W swoim wystąpieniu ukazał znaczenie krakowskiego środowiska liturgicznego na tle ogólnopolskim. Ostatnim wystąpieniem w tej sesji był referat ks. prof. dr. hab. Kazimierza Panusia na temat: *Homiletyka seminaryjna w latach 1968–2018*. Przedstawił w nim osoby uczące homiletyki w Wyższym Seminarium Duchownym w Krakowie oraz tematykę przygotowywanych przez kleryków homilii i kazań, np. kazania pasyjne, kazania obrzędowe, kazania maryjne itd.

Druga sesja, pt. „Atenea rzymskie”, poświęcona była ośrodkom liturgicznym w Rzymie. Poprowadzona została przez protodiakona Jánosa Nyirána z Nyíregyháza. Jako pierwszy referat wygłosił Giuseppe Guerra CM – redaktor „*Ephemerides Liturgicae*”. W wystąpieniu pt. *Akademia Liturgiczna w Rzymie od 1840 do 1970 roku* przedstawił on ośrodek założony przez papieża Benedykta XIV, który następnie przekazał Zgromadzeniu Misjonarzy w 1840 r. Ośrodek ten przez ponad 100 lat stanowił centrum studiów i formacji liturgicznej w Rzymie. Następnie zabrał głos dyrektor Papieskiego Instytutu Liturgicznego w Rzymie – Jordi-Augusti Piqué i Collado OSB. Przedstawił on temat: *Papieski Instytut Liturgiczny (Rzym 1961–2018): przeszłość, dzień dzisiejszy i wizja przyszłości. Naukowe studium liturgii w służbie Kościoła*. Zapoznał w nim słuchaczy z programem studiów organizowanych przez PIL, przedstawił także profesorów, wykładowców, studentów oraz główne nurty badań, którymi są: poznanie źródeł liturgicznych, rozwój liturgii w historii Kościoła i teologia wypływająca ze sprawowanych obrzędów. Jako ostatni w tej sesji, z referatem pt. *Wincentyńskie Centrum Liturgiczne w służbie nauk liturgicznych*, wystąpił Alberto Vernaschi CM – dyrektor tego centrum. Przedstawił on jego aktywność wydawniczą, na którą składają się: publikacja czasopisma „*Ephemerides Liturgicae*”, seria wydawnicza *Bibliotheca Ephemerides Liturgicae* i dokumenty Stolicy Apostolskiej dotyczące liturgii (*Documenta ad Instauratio-*

nem liturgicam spectantia (1903–1963) oraz *Enchiridion Documentorum Institutionis Liturgicae*, t. I–IV).

Sesja przedpołudniowa zakończyła się otwarciem okolicznościowych dwóch wystaw: „Misterium Liturgii”, której kuratorem był ks. Wacław Umiński CM, oraz „Misterium Codzienności”, która przedstawiała obrazy Katarzyny Makiela-Organisty.

Trzecia sesja dotyczyła „Ośrodków badawczych Europy środkowej (1)”. Jej obradom przewodniczył ks. J. Superson SAC. Pierwsi dwaj prelegenci reprezentowali Uniwersytet w Preszowie. Jako pierwszy wystąpił Marcel Mojżeś, który przedstawił *Znaczenie podejścia teologicznego i duchowego w procesie odnowy liturgicznej w Kościele grekokatolickim na Słowacji*. Ukazał on, że Kościół grekokatolicki po upadku komunizmu stara się realizować odnowę nie tylko obrządku wschodniego, ale całej wschodniej tożsamości chrześcijańskiej. W tym procesie opiera się na myśli teologicznej takich badaczy jak: Aleksander Schmemmann, Tomáš Špidlik, Joseph Ratzinger i Robert Taft. Ks. prof. Wojtech Boháč w referacie pt. *Pełna inicjacja w Grekokatolickiej Metropolii Preszowskiej* ukazał rozwój i formowanie się obrzędów inicjacji chrześcijańskiej w Kościele grekokatolickim i porównał je z tradycją Kościoła łacińskiego i bizantyjskiego. Trzeci referat prezentowany był przez J. Nyirána – wykładowcę Grekokatolickiego Instytutu Teologicznego Świętego Atanazego w Nyíregyháza. Jego wystąpienie pt. *Od błędnej praktyki aż do odnowy posługi diakonatu w tradycji Kościoła grekokatolickiego na Węgrzech* dotyczyło rodzaju asysty liturgicznej, podczas której klerycy podejmowali czynności, jakby byli już diakonami. Przedstawił on historię oraz wyraził ocenę tego zwyczaju.

Pierwszy dzień sympozjum zakończył się uroczystą Mszą św. koncelebrowaną (także przez kapłanów obrządku grekokatolickiego), której przewodniczył i homilię wygłosił bp Adam Bałabuch przewodniczący Komisji ds. Liturgii i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski.

Czwartej sesji pt. „Ośrodki badawcze Europy Zachodniej i Południowej” przewodniczył ks. dr Vasyl Rudejko (Ukraina). Jako pierwszy, z referatem pt. *Teologia celebracji. Myśląc o ars celebrandi 50 lat po Vaticanum II*, wystąpił ks. Olivier Praud z Wyższego Instytutu Liturgicznego w Paryżu. Przedstawił on główny rys badawczy powstałego w 1956 r. WIL w Paryżu. Zwrócił uwagę na powstanie teologii liturgii, wyrażającej myśl odnowionych obrzędów, co skłania do postawienia pytania, jak liturgia pozwala realizować autentyczny akt wiary. Następnie dyrektor Niemieckiego Instytutu Liturgicznego w Trewirze, Marius Linnenborn, przedstawił *Historię i znaczenie Instytutu podczas odnowy liturgicznej oraz jego dzisiejszą rolę w krajach niemieckojęzycznych*. Instytut w Trewirze został założony

w 1947 r., a jednym z jego założycieli był o. Romano Guardini. Wśród ważnych postaci tego Instytutu prelegent umieścił także Balthasara Fischera i Johanesa Wagnera. Dziś Instytut ten składa się z trzech części: urzędu celebracji liturgicznych Konferencji Episkopatu Niemiec, redakcji zajmującej się publikacją czasopisma „Gottesdienst” oraz części naukowo-badawczej, dysponującej ogromną biblioteką (80 000 woluminów) i archiwum. Z kolei ks. prof. Jaume Gonzáles Padrós z Wyższego Instytutu Liturgicznego w Barcelonie przedstawił referat pt. Liturgia wnętrza. *W stulecie „Ducha liturgii” Romano Guardiniego*. Ukazał on, że w myśli R. Guardiniego ważnym jest pytanie o istotę aktu liturgicznego, które to pytanie prowadzi do refleksji nad tajemnicą. Prelegent zauważył, że R. Guardini wypracował swoją metodę naukową, która charakteryzuje się takimi pojęciami, jak: hermeneutyka, wydarzenie, sakramentalność i tajemnica. Kolejnym referentem był reprezentujący Instytut Nauk Liturgicznych we Fryburgu (Szwajcaria) dr Adrian Florentin Crăciun. Jego wystąpienie pt. *Źródła liturgii i teologia liturgiczna w Instytucie Nauk Liturgicznych we Fryburgu* zawierało charakterystykę tego ośrodka badawczego, który szczyci się posiadaniem od początku XX w. Katedry Nauk Liturgicznych. Ośrodek ten zajmuje się nie tylko liturgią łacińską, ale również wschodnią. Dzięki temu w ośrodku następuje wymiana różnych poglądów, zwraca się uwagę na różne tradycje liturgiczne i formy życia chrześcijańskiego. Dr A.F. Crăciun przedstawił także referat autorstwa André Lossky’iego pt. *Tygodnie liturgiczne Saint-Serge w Paryżu i ich potencjalny wkład w odnowę liturgiczną*. Przedstawił w nim tematykę corocznych międzynarodowych konferencji liturgicznych, które odbywają się w założonym w 1925 r. przez prawosławnych emigrantów rosyjskich Instytucie Teologii Prawosławnej św. Sergiusza w Paryżu.

Piąta sesja, której przewodniczył Marcel Mojzeš (Słowacja), zatytułowana była „Ośrodki badawcze Europy Środkowej (2)”. Jako pierwszy zabrał głos Nikołaj Aracki Rosenfeld OCist z Wydziału Teologicznego Uniwersytetu w Lublanie (Słowenia). Jego referat został zatytułowany: *Typologiczna lektura sakramentów. Serdeczne i żywe umiłowanie Pisma Świętego w dziele adaptacji świętej liturgii (por. SC 24)*. Zauważył w nim, że hermeneutyka typologiczna przyjmuje i wyraża historię zbawienia w jej etapach. Taka hermeneutyka zależy więc od Boskiego zamiaru, a zamiaru tego nie pozna się inaczej, jak przez objawienie, które podlega poruszeniu Ducha Świętego. To, co było wcześniej zapowiedziane, wypełniło się w tajemnicy Chrystusa i jest sprawowane w liturgii. Następnie przedstawiciel Instytutu Liturgiki i Homiletyki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, ks. prof. dr hab. Bogusław Migut, przedstawił referat pt. *Liturgia jako theologia prima. Kierunki i najważniejsze osiągnięcia badań nad liturgią na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II*. Przedstawił w nim liturgiczne środowisko na-

ukowe związane z KUL. Wśród wiodących postaci wymienił: ks. Antoniego Nojszewskiego, ks. Władysława Kornilowicza, bpa Mariana Rechowicza, ks. Wacława Schenka, ks. Wojciecha Danielskiego, ks. Józefa Jerzego Kopcia CP. Reprezentowali oni różne rodzaje badań: pogłębianie i odnowę uczestnictwa wiernych w liturgii, poszukiwanie i analiza źródeł liturgicznych, związek liturgii z homilią, komunikacja w liturgii. Następnie ks. prof. dr hab. Erwin Mateja z Instytutu Liturgii, Muzyki i Sztuki Sakralnej Uniwersytetu Opolskiego przedstawił referat pt. *Posoborowa liturgia w kontekście tradycji śląskiej*. W tym najmłodszym instytucie liturgicznym w Polsce, który powstał w 2009 r. na Uniwersytecie Opolskim, działalność naukowa wiąże się z liturgią, muzyką i sztuką sakralną. Dlatego też od 1995 r. publikuje on czasopismo naukowe „Liturgia Sacra”, w którym są obecne te trzy nurty. Specyfiką Instytutu są poszukiwania śląskich tradycji liturgicznych. Pionierem tych badań był w okresie międzywojennym ks. Stanisław Stephan oraz o. Justyn Albrecht OSB.

Ostatniej, szóstej sesji przewodniczył ks. dr hab. Przemysław Nowakowski CM, prof. UPJPII. Obejmowała ona „Ośrodki badawcze Europy Wschodniej i Południowo-Wschodniej”. Pierwszy referentem był Cezar Login z Wydziału Teologii Prawosławnej Uniwersytetu Babeş Bolyai w Cluj (Rumunia). Tematem wystąpienia była *Tradycja i odnowa we współczesnej praktyce i badaniach liturgii w Rumuńskim Kościele Prawosławnym: perspektywy, projekty, kierunki*. Referent zwrócił uwagę na trzy zagadnienia: rewizję ksiąg liturgicznych jako aktualny projekt Patriarchatu Rumuńskiego, badania liturgiczne oraz analizę praktyki życia liturgicznego w parafiach i monasterach rumuńskich. Cezar Login zauważył, że coraz więcej chrześcijan w Rumunii zaczęło w ostatnich latach angażować się w życie liturgiczne Kościoła. Avhustyn Solansky z Akademii Teologicznej Błogosławionego Teodora Romży w Użgorodzie (Ukraina) przedstawił referat pt. *Odnowa własnej tradycji liturgicznej w greckokatolickiej eparchii Mukaczewa jako klucz do odkrycia jej oryginalnej duchowości*. Autor przedstawił tradycję liturgiczną Eparchii Mukaczewskiej oraz współczesne problemy wynikające z wpływów łacińskich, które prowadzą do przyjmowania przez parafie greckokatolickie niektórych praktyk Kościoła Zachodniego (rózaniec, droga krzyżowa, uroczystość Bożego Ciała). Ostatni referat należał do ks. dra Vasyla Rudejki z Katedry Nauk Liturgicznych Ukraińskiego Katolickiego Uniwersytetu we Lwowie. Tematem wystąpienia była *Odnowa studiów liturgicznych w Ukraińskim Kościele Greckokatolickim*. Autor zwrócił uwagę na liturgiczną działalność metropolity Andrzeja Szeptyckiego, działalność Katolickiego Uniwersytetu św. Klemensa w Rzymie oraz współczesne wysiłki Ukraińskiego Katolickiego Uniwersytetu związane z odnową nauk liturgicznych na Ukrainie.

Podczas końcowej debaty dominowało pytanie o rolę instytutów liturgicznych w dzisiejszej Europie. Prelegenci zauważyli brak komunikacji pomiędzy instytutami krajów europejskich oraz specyfikę poszczególnych ośrodków badawczych. Przedstawiciele instytutów łacińskich zwracali uwagę na takie problemy jak: laicyzacja i wielokulturowość społeczeństw, niedostateczna formacja duchowieństwa do czynnego uczestnictwa wiernych, traktowanie liturgii jako rytuału, czy elementy oddziaływania pastoralnego z pominięciem ukazywania liturgii jako rzeczywistości teologicznej. Wykładowcy instytutów wschodnich wskazali najpierw problemy natury organizacyjnej (trudności w powołaniu instytutu liturgicznego, brak wykształconej kadry naukowej, brak wymiany myśli między ośrodkami wschodnimi) oraz rozdzźwięk między głębokimi badaniami liturgicznymi a praktyką życia parafialnego.

Symposium zakończyło się podziękowaniem dla uczestników i prelegentów, które wyraził ks. Wiesław Przyczyna – dyrektor Instytutu Liturgicznego.